

LA NOVA PLANTA ENFRONT D'UN SENYORIU MONACAL

DOMÈNEC MIQUEL SERRA

Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès

RESUM

La vila de Sant Cugat del Vallès, a diferència del seu entorn, era de jurisdicció eclesiàstica, tenint com a senyor el paborde major, que actuava en nom del monestir. L'article contraposa l'organització municipal en temps dels Àustries a la posterior imposada per la Nova Planta. La singularitat de la jurisdicció monacal farà que la implantació dels nous regidors tardi un parell d'anys més que en les viles reials i que es conservin certs trets antics, com els anys de purga que no permeten perpetuar-se en el càrrec. D'altra banda, la nova situació política serà aprofitada pels vilatans per escapar del jou feudal en un conflicte que es clou amb un lacònic «no se innove» per part del rei. La guerra va provocar un fort endeutament municipal que es perllongà durant anys. També la implantació del cadastre tingué problemes, ja que el seu comissari se'n considerava exempt.

RESUMEN

A diferencia de su entorno, la villa de Sant Cugat del Vallès era de jurisdicción eclesiástica, actuando como señor el paborde mayor en nombre del monasterio. El artículo contrapone la organización en tiempos de los Austrias con la posterior derivada de la Nueva Planta. La singularidad de la jurisdicción monacal retrasará un par de años la implantación de los nuevos regidores conservando algunos rasgos antiguos como los años de purga que impedían perpetuarse en el cargo. Por otro lado, la nueva situación política será aprovechada por los vecinos para escapar del yugo feudal en un conflicto que concluye con un lacónico «no se innove» por parte del rey. La guerra provocó un gran endeudamiento municipal que se prolongará durante años. La implantación del catastro ocasionó asimismo problemas, por considerarse exento del mismo su comisario.

SUMMARY

In contrast to its surroundings, the town of Sant Cugat del Vallès was ecclesiastical jurisdiction, acting the Provost as Lord Mayor on behalf of the Monastery. The paper contrasts the organization in Habsburg era with which is derived of the New Plant. The uniqueness of the monastic jurisdiction delayed a couple of years the implementation of the new council retaining some old characteristics such as years of purging that prevented repetition in office. Moreover, the new political situation will be used by residents to escape the feudal yoke in a conflict that ends with a terse "not innovate" by the king. The war caused a large municipal debt that will last for years. The implementation of the cadastre also caused problems because its commissioner considered himself as a tax-free.

El senyoriu monacal de la vila i terme de Sant Cugat del Vallès constituïa una singularitat en relació amb les poblacions del seu entorn, la major part d'elles de caràcter reial o sota la tutela d'un noble, com era el cas de Cerdanyola. Quan es formi el corregiment de Mataró, derivat de la Nova Planta, abastarà tot el Vallès i estarà integrat per 77 municipis, dels quals 70 eren reialencs i només 7 de senyoriu. Fins i tot dins el residu feudal d'aquests set esdevé una raresa, ja que no pertany a una corporació eclesiàstica col·legiada com altres, la Cartoixa de Montalegre, per exemple, sinó a un cenobi elitista on, per ser-ne membre, hi havia l'exigència prèvia de posseir quatre quaters de noblesa,¹ de manera que el monestir de Sant Cugat havia esdevingut un reducte aristocràtic, extremadament gelós defensor dels seus privilegis. Malgrat que l'ideal absolutista de Felip V era la uniformització dels seus súbdits, tampoc li era fàcil acabar amb unes maneres de fer seculars, molt més si un monestir com aquest li havia proporcionat el seu suport des del primer moment de la confrontació. El seu abat, Baltasar de Montaner, presidí l'ambaixada que en nom de la Generalitat l'anà a rebre a la ciutat de Lleida, el 1702, en el seu primer viatge a Catalunya, el serví en les Corts, s'encarregà de la nova publicació de les Constitucions del país i, quan l'arxiduc ocupà Barcelona, el seguí a la Cort de Madrid.² D'altra banda, el seu reial patronat li permetia controlar el monestir nomenant els alts càrrecs que el regien, de manera que atorgant discriminadament les seves dignitats podia premiar fidels alhora que apartava els possibles crítics del poder. Així doncs, deixà que els monjos s'adaptessin a la nova organització política del país, amb un marge de confiança perquè ho fessin com millor els semblés. Mentre que a la majoria de poblacions els nous ajuntaments ja es van implantar el 1719, a Sant Cugat es retardà fins al 1721; mentre que a altres bandes es tendí a la creació de regidors vitalicis, aquí es conservà el vell costum dels dos anys de purga que impossibilitaven la continuïtat en el càrrec.

L'ORGANITZACIÓ MUNICIPAL ABANS DE LA NOVA PLANTA

Algunes actes notariales, poques, recollides en els llibres de batllia ens permeten conèixer l'organització municipal de Sant Cugat durant el segle XVII.³ A la base continuava existint el Consell General, integrat pel conjunt de caps de casa, sempre majors de 25 anys i amb l'expressa condició que fossin homes. Les dones encara no tenien cap mena de drets polítics i, per tant, fins i tot les vídues riques i amb fills, que indubtablement exercien com a caps de família, no en formaven part. Cada 1 de gener

es convocava el Consell General a l'església de Sant Pere d'Octavià, amb l'autorització prèvia del paborde major, senyor jurisdiccional de vila. L'objectiu de la reunió era elegir els càrrecs anuals dels tres jurats, el Consell dels Dotze i els diferents oficis. El nombre d'assistents depenia en gran mesura de la bonança del temps. Una plujada, un fred intens o una nevada justificava que no hi participessin els que vivien més lluny i fins alguns de més a prop.

L'acte estava presidit pel mateix paborde o, alternativament, per un procurador seu, i comptava amb la presència del batlle, el nunci i el notari de la cort baronial. Els vilatans tenien el dret de portar un segon notari per aixecar la seva pròpia acta. El sistema electiu era el procediment insaculador, que tenien des de l'any 1596 per un privilegi del rei Felip II. Això significa que de les bosses del sorteig prèviament s'havien exclòs els noms dels membres del Consell General que es trobessin en temps de purga de càrrec (tres anys per als jurats), els deutors o els que mantinguessin plets amb el Comú de la vila. També els malalts crònics, impossibilitats i vells xarucs. El cerimonial era sempre el mateix. En primer lloc s'escollien els tres jurats de l'any. Reglamentàriament el primer jurat havia de ser un habitant de la vila, mentre que el segon i el tercer eren de masies del terme, sense importar la parròquia. Com en altres poblacions, calia establir un delicat equilibri entre la representació dels veïns de la vila o nucli urbà i la part forana o masies disperses pel terme. Existien, doncs, dues bosses diferenciades: de la primera s'extreia un únic rodolí i dos de la segona. Les extraccions del sorteig calia que fossin acceptades pels interessats i després aprovades per unanimitat dels presents. Cada jurat rebia la quantitat de 10 lliures per pagar-se la gramalla de *xaià beca* i una gorra plana de *xisso*.⁴

A continuació es procedia a la formació del Consell dels Dotze, com se l'anomena en la documentació oficial. Aquest òrgan corporatiu intentava donar continuïtat al govern, de manera que una meitat estava integrada pels tres jurats de l'any anterior, que automàticament esdevenien consellers en el mandat següent, i els tres jurats acabats d'escollir. L'altra meitat s'obtenia mitjançant sorteig insaculador atzarrós, també de les dues bosses, vila i terme.

Quant als oficis municipals, estaven oberts a tots els insaculats. S'extreien de la bossa general i no importava que poguessin sortir en més d'una elecció i fins i tot hi ha exemples en què acceptaren tres oficis simultàniament el mateix any. El 1637, per exemple, Pere Pau Solà va ser escollit clavari, oïdor de comptes i prohoms de tares. L'ordre de les eleccions dels oficis varia d'un any per l'altre, tot i que en general

s'acostumava a començar pel clavari o responsable de tots els pagaments. La seva tria es feia per doble volta. En la primera s'extreien tres noms que havien de ser aprovats tant pel Consell General com pel paborde, i a continuació es col·locaven en una segona bossa d'on sortia l'escollit. Seguien els dos oïdors de comptes, extrets directament. No s'ha trobat cap norma escrita, però es constata la reiteració que el clavari de l'any sigui un dels dos oïdors de comptes que havien de revisar l'exercici anterior. També sembla que es procurava que aquest càrrec no recaigués en ningú del Consell dels Dotze, potser per dotar-lo de més independència, però no sempre és així.

Els dos prohoms de tares sortien de la bossa general i amb extracció única. L'ofici requeria molta equanimitat en haver de mitjançar en els conflictes entre veïns, sobretot a l'hora d'avaluar els danys produïts per invasió de bestiar a la finca d'un tercer, que era la major de la seva feina. Pel que fa als talladors, encarregats de distribuir proporcionalment a cada veí les contribucions assignades globalment a la vila, els pocs anys que els coneixem sempre són membres del Consell dels Dotze, llevat d'alguna rara excepció, però no sabem amb certesa si es tractava d'un ofici reservat. En qualsevol cas s'intentava que fossin el màxim de representatius, dos del nucli i dos de la part forana. I, encara, en els del nucli, que un fos de la part alta i l'altre de la baixa. Finalment hi ha el nomenament de mostassaf. Tot i que es tracti d'un ofici municipal, el mercat era propietat del monestir, el qual també tenia una taverna oberta a la vila en clara competència amb la del Comú. El procediment, doncs, era mixt. Es feia una primera extracció a sort de tres persones i el paborde triava entre elles. La interferència del poder senyorial, doncs, és manifesta en els oficis on el monestir tenia interessos econòmics.

El component atzarós del sorteig pretenia aportar igualtat d'oportunitats per a tots els caps de cases, de la mateixa manera que la purga de càrrec (tres anys sense poder repetir) evitava les perpetuacions. Tanmateix, el gran problema era que alguns caps de casa no volien formar part d'aquests òrgans de govern i, en cas de sortir escollits, presentaven mil i una excuses per no acceptar el càrrec (des de viure a més d'una hora de camí, a xacres cròniques de salut, vellesa, etc.). Això podia obligar a repetir una i altra vegada el sorteig fins trobar qui acceptés. Per resoldre el tema, el 1638 aprovaren, de comú acord amb el paborde major, reduir la insaculació a 30 habilitats, 10 dels quals serien de la vila i 20 del terme. Per ser habilitat, a més de no incórrer en les restriccions habituals, havia d'existir el compromís previ d'acceptar el càrrec o l'ofici que els toqués, fos quin fos. A tal efecte s'instituí un nou ofici que era el d'habilitador, en nombre de sis i condició expressa que cap d'ells fos membre

del Consell dels Dotze. Semblantment eren escollits per sorteig. Aquesta restricció del cos d'elegibles en la pràctica admetia manipulacions i podia conduir a la formació d'elits polítiques, ja que malgrat que els reglamentaris anys de purga evitaven la continuïtat en el càrrec de jurat, no impedia que continuessin en el Consell, ni exercir un altre ofici.

DESPRÉS DE LA NOVA PLANTA

El sistema d'organització municipal descrit es va mantenir durant tota la Guerra de Successió i els primers anys posteriors, de manera que la darrera elecció es va produir el 1717.⁵ Més endavant es deuria atendre l'ordre de l'intendent Patiño manant que els jurats fossin prorrogats indefinidament en l'exercici de les seves funcions fins al moment en què fos comunicat el nou sistema de nomenament. Dins el corregiment de Mataró, Sant Cugat constituïa una raresa, per ser de jurisdicció senyorial. Aquesta singularitat no deixava de resultar políticament molesta, molt més quan l'objectiu centralitzador de l'absolutisme, i sobretot d'alguns funcionaris forans, era crear pautes uniformitzadores. Per acabar-ho de complicar, el senyor del lloc era una institució eclesiàstica, el monestir, amb la qual convenia estar en bones relacions. El seu abat, Baltasar de Montaner, havia mostrat una fidelitat tan gran a la persona de Felip V que, en ser ocupada Barcelona per l'arxiduc, no havia dubtat a fugir del domini del rei intrús i exiliar-se a Madrid, on, com a recompensa, va rebre el títol d'arquebisbe de Mèxic, poc abans de morir. D'altra banda, el paborde major, Josep de Llupià, que exercia de senyor jurisdiccional del terme, també havia tingut un comportament semblant de fidelitat i no sols privà l'austriacista abat Solanell de les seves rendes i casa, complint les reials ordres rebudes, sinó que, excedint-les, forçà el seu bandejament del cenobi.

Un reglament del 1717 establia que els senyors jurisdiccionals podrien continuar elegint els seus propis batlles, però per fer efectiu el nomenament els caldria l'aprovació superior del *Real Acuerdo de la Provincia*, que comprovava els antecedents dels proposats. En el cas de Sant Cugat, el batlle baronial era, almenys des del 1713, Pau Serra Bogunyà, que ho continuarà essent fins al 1727, com a mínim, sense cap impediment. Com que era un representant del poder senyorial, el paborde triava la persona que més li convenia en cada moment, sense que l'exercici del càrrec tingués cap mena de límit temporal, és a dir, era *ad nutu*, mentre el paborde no disposés el contrari o l'interessat no presentés la seva dimissió justificada. Important diferència amb les poblacions de domini reial, on la durada del càrrec de batlle era de dos anys, encara que admetia renovacions.

Pel que fa a l'òrgan de govern de la vila, el 1717 encara se celebrà l'habitual sorteig del dia 1 de gener, on resultaren escollits Pere Marcet, paraire, Maurici Serra, boter, i Jacint Casas, pagès. Aquesta és una composició anòmala, ja que trenca amb la norma que el jurat primer ha de ser de la vila, però els altres dos són sempre pagesos del terme. En aquesta ocasió apareixen dos menestrals evidentment radicats al nucli urbà i un sol pagès de la part forana. Se'n desconeix la causa, però alguna cosa començava a canviar. D'altra banda, en un document notarial ja se'ls anomena *regidors*, a desgrat que aquest títol no s'aplicarà fins quatre anys més tard, el 1721, i que l'acte fos, encara, una reunió del Consell dels Dotze. Com en tota transició hi ha una barreja d'elements antics i nous. De fet, a la vila, el títol de jurat amb tractament d'honorable es va mantenir fins a finals del 1720.

A Sant Cugat del Vallès, la introducció del nou govern municipal es produeix el primer dia del 1721. Per desgràcia no s'ha trobat, de moment, cap document de nomenament, ni cap acta de constitució del nou ajuntament. Per nombre d'habitants, li van correspondre cinc regidors i només en coneixem els noms a través dels contractes noterials d'arrendament de la carnisseria, taverna i fleca. Pel que es dedueix de les renovacions posteriors, la durada del càrrec continuà essent d'un sol any, seguit d'altres dos de purga (abans eren tres). El paborde Llupià, doncs, aplicà una singular interpretació en què permet la supervivència de les garanties tradicionals per evitar la perpetuació del poder municipal en mans d'un grup reduït i descarta la presència de càrrecs vitalicis que es donaran a altres bandes.

El reglament per a poblacions de règim senyorial permetia que els regidors sortints fessin una proposta de tres noms per cada càrrec, entre els quals triava el paborde major aquells que més li abellien. Aquesta fórmula deixa de ser atzarosa i es converteix en cooptació. Els elements díscols o discrepants, doncs, no tenien cap possibilitat d'accedir a un càrrec, com tampoc els que no formessin part del cercle dominant. D'altra banda, almenys pel que fa a la primera etapa, fins al 1730, el nombre d'individus seleccionats és molt reduït, ja que en la pràctica només es formen tres equips consistorials, A, B, C, els quals adopten la dinàmica successora ABC-ABC-ABC, amb petites variacions de composició i de posició dins l'ordre de regidors.⁶ Únicament els anys 1728 i 1729, dels quals encara no s'ha trobat la relació completa, sembla que alguns individus mostrin continuïtat, eludint els dos anys de purga, però cal una comprovació més acurada. En tot cas coincideix amb l'ascens de Josep de Llupià a l'abadia i el nomenament d'un nou paborde major. Aquesta és una etapa encara per estudiar.

LA REITERACIÓ EN EL CÀRREC

Si observem el que succeeix entre 1700 i 1717 (els tres anys posteriors, 1718-20, es descarten per repetició forçada), trobem que les 51 places de jurat van ser ocupades per 31 persones diferents, cosa que ens dóna un índex de repetició d'1,645. Aquesta reiteració elevada es deu, en bona part, al fet que els càrrecs se sortejaven únicament dins el grup dels 30 habilitats, els quals, encara que cada any experimentessin una certa mobilitat, eren essencialment els mateixos. L'obligada exclusió dels jurats els anys de purga feia possible l'entrada de nous candidats, que habitualment no eren tant nous, sinó altra volta antics jurats que havien completat el lapse d'absència i les lògiques substitucions per vellesa o defunció.

Per contra, si el que observem és el període del 1721 al 1729, trobem que el nombre de places de regidor va ser de 45, tenint en compte que en quatre d'elles desconeixem el nom del titular, les quals van ser ocupades només per 18 persones. Això ens dóna un índex de repetició de 2,277, molt superior. Si s'hagués seguit amb el mètode tradicional d'insaculació, fins i tot restringit únicament als habilitats, aplicant l'índex obtingut en la fase precedent es dedueix que les regidories haurien estat ocupades per 25 persones. Per tant, la realitat és que, a Sant Cugat del Vallès, el nou sistema s'esdevé un 28% més restrictiu. Per posar un exemple proper, en el cas de Sabadell, vila reial, Renom (2009) troba que l'índex de repetició fou de 3, per al període entre 1716 i 1756.⁷ Sembla, doncs, que el senyoriu monàstic tendí a frenar la formació d'elits locals, potser pel temor que el seu poder es girés en contra seva.

L'evidència també és molt clara quan observem els percentatges dels diferents trams de repeticions. Entre els jurats, el nombre de persones que només ho seran una vegada i no repetiran supera àmpliament la meitat. Són individus que no defugen la seva obligació social si són escollits, però que tampoc la cerquen especialment. En el cas dels regidors el seu percentatge cau a menys d'una cinquena part, com es pot veure en la taula següent:

Ho són:	Jurats 1700-17	Regidors 1721-29
1 vegada	54,84%	16,67%
2 vegades	25,81%	44,45%
3 vegades	19,25%	33,33%
4 vegades		5,55%
	100,00%	100,00%

Les xifres ens mostren de manera palesa com es va produir una concentració del poder municipal en menys mans, una petita elit política, a desgrat del manteniment dels dos anys de purga que establien una discontinuïtat forçada.

Cal senyalar, també, que aquesta nova elit està integrada per menestrals i pagesos mitjans. També la incorporació d'un mercader barceloní, en tant que propietari d'un mas i pel fet d'haver passat a residir-hi. No queda gaire explicada, per ara, l'absència dels possessors de les grans masies. Caldria ampliar aquest estudi per veure quina va ser l'evolució al llarg de tot el segle XVIII i veure si aquest canvi va ser una tàctica del paborde Llupià o té continuïtat en el temps.

De les 18 persones que formen els nous ajuntaments, entre 1721-29, deu d'elles havien ocupat el càrrec de jurat en l'etapa prèvia.⁸ El primer regidor del 1721, per exemple, va ser el ferrer Salvador Llobateres, que ja havia exercit de jurat el 1709 i el 1713, sota el govern de l'arxiduc. No va repetir més, però s'ha de tenir en compte que ja havia complert els 50 anys. L'edat, però, no té per què ser un obstacle. Hi ha el cas de Josep Anglís, fuster, que va ser jurat l'any 1701, regnant Felip V, però també el 1706 i el 1710, amb l'arxiduc Carles, i tornarà a ser regidor el 1723 i el 1728, a punt de complir els 70 anys. Un cas semblant és el de Gabriel Borrell, amb petites variacions quant a les dates. No sembla, doncs, que haver estat jurat en temps de l'arxiduc suposés cap demèrit. De fet, dels cinc regidors del primer consistori filipista, quatre ho havien estat i només hi ha una nova incorporació, la del sastre Fèlix Miquel, valldoreixenc que passa a viure a la vila i ocupa la cinquena regidoria el 1721, però que se situa en la primera el 1724 i el 1727. Una segona novetat que cal destacar és la presència de Joan Alsamora, regidor primer els anys 1722 i 1725. En un document del 1715 encara consta com a ciutadà de Barcelona que havia comprat l'antic mas Andarrocada o Mestres o Torre de Sorribes, segons qui en fos el propietari en cada moment, avui Can Alsamora dins el terme de Rubí.⁹ El 1721, però, ja figura com a «mercader de Sant Cugat del Vallès». Es tractaria, doncs, d'un propietari inicialment absentista, que explotava la finca mitjançant un masover i que com a màxim hi passava l'estiu. Però, per la raó que sigui, no sols hi acabarà vivint, sinó que s'implicarà en la gestió de la cosa pública local. La resta, llevat d'un altre menestral de la vila, són pagesos del terme, tres d'ells propietaris mitjans i altres dos simples masovers de llarga durada.

DESFER-SE DEL JOU FEUDAL

La implantació de la Nova Planta a Sant Cugat no va suposar cap suavització del senyoriu que venia exercint el monestir a través del paborde major. Tot el contrari. L'anul·lació del privilegi d'insaculació en l'elecció dels càrrecs municipals donava facultats més àmplies al paborde per triar els regidors al seu plaer i, com s'ha vist, la realitat va ser que disminuï el nombre de persones que hi tenien accés. Tanmateix, l'absolutisme reial i sobretot la voluntat de control i centralització del seu funcionariat obria una petita esclatxa a aquells vilatans que volien acabar amb la singularitat feudal i que pretenien ser tractats com una vila reial més. El pretext fou que, l'any 1649, el monestir havia venut al rei els seus drets sobre la justícia criminal del terme, quedant-se únicament amb la civil. Això facilità que, el 1738, Isidre Margenat, un propietari rural, persona d'ordre i lluny de tota sospita, assolís ser nomenat batlle reial pel que feia a la citada justícia criminal. El seu àmbit d'actuació era limitat als quatre grans delictes: segrest de persones, incendis intencionats, homicidis i agressions en camí reial. Res a veure, doncs, amb el normal funcionament de la vila, que restava sota l'autoritat del batlle baronial del monestir. El paborde major va entendre que es tractava essencialment d'una distinció honorífica i que en cap moment envaïa les seves competències. L'argúcia, però, era que, ni que fos per a unes funcions limitades, es tractava d'un representant del rei i com tal podia presidir i autoritzar reunions públiques.

La topada es va produir en el ball de Carnestoltes del 1740, quan els organitzadors no sol·licitaren el preceptiu permís senyorial i consideraren suficient el del batlle reial i la seva presència presidint-lo. Però el paborde major va entendre que s'havia atemptat contra la seva autoritat i s'hi presentà acompanyat del seu batlle baronial i el notari per aixecar acta dels fets, prohibint la continuació del ball i imposant multes de viva veu. L'única cosa que aconseguí fou una riota general i que fossin trets a empentes de la plaça. El monestir protestà per l'afer davant la Reial Audiència, la qual, lògicament, defensà el batlle reial, ja que ella mateixa l'havia nomenat. Llavors els monjos elevaren una súplica a la Real Cámara de Castilla, contestada el 1741 amb una reial cèdula on es mana «no se inove». És evident que el rei no volia tenir problemes amb l'Església i ja li estava bé que el monestir s'encarregués de mantenir l'ordre entre els seus vassalls. El batlle reial fou cessat i no se'n nomenà cap altre. El plet va costar als monjos la no menyspreable quantitat de 2.200 lliures, però les donaren per ben invertides, ja que havien preservat i fins i tot consolidat la seva jurisdicció senyorial.

Aquest no va ser un incident esporàdic, sinó que cal emmarcar-lo dins un estat general de malcontentament dels vilatans amb el monestir que va esclatar després de la marxa de l'abat Llupià, nomenat bisbe de Lleó. Hi va haver diversos fronts oberts. El primer torna a ser la carnisseria. Malgrat que els monjos l'arrendaren a cens perpetu al Comú de la vila, com a senyors volen tornar a intervenir en fixar el preu màxim de venda de la carn i en la supervisió de les tabes dels altres arrendaments públics: la taverna i la fleca del comú. Fins i tot sembla que hi ha un intent d'establir una segona carnisseria del monestir fent competència a la municipal. Pel que fa als oficis municipals, també volen tenir la darrera paraula en l'elecció del clavari anual, tal com venien fent amb el mostassaf. Un segon front és amb el bisbat. Els monjos, com a propietaris de la parròquia de Sant Pere d'Octavià, imposen una sèrie de restriccions que no agraden ni als feligresos, ni al bisbe. Aprofitant la visita pastoral, el bisbe concedeix que la parròquia pugui fer les seves pròpies celebracions litúrgiques, ja que fins a aquell moment els feligresos estaven obligats a assistir a l'església del monestir en determinades diades. Això originarà un altre plet presentat davant la Reial Audiència en defensa dels privilegis feudals de què gaudien els monjos i acabarà rebent el domer, a qui li seran retirades les llicències. La darrera qüestió fa referència al pagament d'impostos, sobretot de l'anomenat cadastre personal. Els monjos com a tals n'estan exempts, i un xic abusivament interprenen que també tots aquells treballadors subordinats que integren l'anomenada *família* del monestir. El problema és que el que deixen de pagar es repercuteix sobre la resta d'habitants de la vila i terme, els quals evidentment protesten de l'abús. Ha d'intervenir l'intendent, que especifica que només n'estan exceptuats els criats al servei de l'abat o dels monjos amb ofici, però no la resta. Tot i això, sumen deu persones.

GUERRA I ENDEUTAMENT MUNICIPAL

El tema de les finances municipals de la vila i terme encara roman inèdit i tot just l'ha començat a estudiar Jordi Casas. Fem aquest advertiment previ perquè no sabem en quines condicions es va arribar al segle XVIII, però ben segur que per tots els esdeveniments del segle precedent, i sobretot de la necessitat de subvenir la guerra amb França, la dècada del 1690, deuria existir una quantitat més o menys important de deute acumulat en forma de censals.

La primera gran despesa a què es veu forçat el Comú de la vila no és pròpiament de guerra, ja que es tracta del pagament del donatiu voluntari

al rei Felip V, aprovat en les Corts del 1702. El dia 1 de juny de l'any 1704, els jurats, amb la llicència prèvia i l'acord unànim del Consell General, demanen al paborde que els doni permís per vendre un censal mort de capital 1.200 lliures. El comprador és l'egregi senyor Benet de Calbó, comte de Formigueres.¹⁰ L'operació es repeteix l'any següent, el dia 1 de maig, amb un nou censal de 1.000 lliures amb garantia de la Universitat i personal de cada un dels singulars que la formen,¹¹ i encara d'un tercer de 200 lliures que compra el paborde Francesc Ferrer, amb garantia dels ingressos del forn de pa.¹² La celebració de corts de Felip V i tots el privilegis atorgats, doncs, no fou pas gratuïta i costà a la vila un endeutament de 2.400 lliures, quantitat irretornable amb els minsos ingressos municipals, reduïts als arrendaments de taverna, fleca i carnisseria i al sobrepuig del preu de la carn, que sumats amb prou feines tindrien per pagar les pensions anuals, avaluades en 120 lliures.

La situació es complica aquell mateix any de 1705, quan la vila és ocupada com a base de rereguarda per les tropes angleses aliades de l'arxiduc que preparen el setge de Barcelona. Segons el manuscrit anònim, lord Peterborough s'instal·la a la casa abacial, el príncep de Darmstadt a la pabordia del Penedès, la cavalleria al claustre baix i la infanteria al de dalt. Un document posterior ens informa que el forn del monestir els va subministrar 6.000 pans de munició¹³ i que diversos particulars aportaren 25 quarteres de blat i mestall per a aliment dels cavalls, ja que no hi havia suficient civada al terme¹⁴. D'altra banda, el dia 10 de setembre els jurats van resoldre formar un petit cos de voluntaris del sometent local com a tropes auxiliars en l'assalt del castell de Montjuïc, que es produí el dia 15, i on trobà la mort el citat príncep Jordi de Darmstadt. Per fer front a aquesta despesa militar, prèviament, el dia 10, es contractà un nou censal de 400 lliures,¹⁵ que l'any següent, el 22 d'agost, s'amplia amb un segon censal de 700 lliures, que gestionà en Jaume Marcet del mas com a procurador del Consell General i Universitat de la vila i terme, ja que encara es deuen soldades.¹⁶ Encara caldrà afegir-hi un nou censal de 200 lliures, el dia 12 de setembre.¹⁷ En total se sumaren altres 1.300 lliures al deute.

El concepte més eteri de *servei al rei Carles III* originà diversos censals al llarg del 1706, per un total almenys de 1.120 lliures més. El 25 de febrer, el síndic procurador Benet Carbonell signa un censal de 200 lliures a favor de Joan Ameller, pagès del terme.¹⁸ Aquesta quantitat deuria estar destinada a complementar-ne una de més gran. El mes de setembre, però, els jurats van haver de tornar a recórrer al crèdit. Tanmateix, el seu nivell d'endeutament no els proporcionava gaires garanties de solvència per a

grans quantitats, de manera que els cal anar a trobar tres prestadors, cada un dels quals els deixarà una part del que necessiten. D'una banda, l'administració de misses del monestir els proporciona 350 lliures, procedents de l'espòli del difunt fra Francesc Ferrer, paborde major. D'una altra, el capítol de monjos i la seva caixa comuna els presten 500 lliures. Encara, Miquel Casanoves, clavari de la vila, el mateix dia anota haver rebut altres 70 lliures manllevades a for de censal.¹⁹ Només en dos anys, el deute públic de la vila en censals s'havia incrementat en 4.820 lliures, que implicava el pagament de 241 lliures anuals de pensions.

El Comú, però, va intentar liquidar, si més no, alguns petits préstecs circumstancials, com les 100 lliures d'un violari venut a un notari barceloní, el 1708, amb pensió anual de 15 lliures, tres vegades superior a la d'un censal ordinari. La situació d'estretors econòmiques es va anar accentuant amb el temps, de manera que el 1713, per pagar una ajuda a Sa Majestat per les necessitats de guerra els cal fer un petit censal de 43 lliures, 7 sous i 7 diners, just la quantitat que els falta i ni un diner de més, però que ningú els vol deixar sense garanties. La darrera despesa consignada als llibres notariais és un darrer censal de data 1 de juliol de 1714 i capital de 1.000 lliures que els jurats en nom de la vila venen a Isidre Margenat, el ric propietari de la vila que el 1738 assolí el nomenament de batlle reial.²⁰ Margenat, però, exigeix la presència solidària i personal del batlle del monestir, en Pau Serra Bogunyà, com a més garantia. El global del deute generat només durant el segle XVIII s'aproximava a les 5.800 lliures per a una població que el cens del 1719 estimava en 465 habitants, exclosos els del monestir. El deute *per càpita* superava les 12 lliures. Un treballador guanyava 5 lliures al mes, suposant que tingués feina cada dia, i amb elles havia de mantenir la família.

L'ocupació filipista del territori de l'entorn de Barcelona es va deixar sentir cap a finals del 1713. Sa Majestat Felip V manà segrestar totes les finques d'aquells propietaris que encara no s'haguessin sotmès a la seva reial autoritat. En el cas de Sant Cugat això va afectar especialment les masies que eren de ciutadans de Barcelona i que continuaven residint dins la ciutat assetjada. A finals d'any sortí a informació pública una taba per a l'arrendament de les rendes de dites masies, les quals eren valuades amb un preu mínim de 850 lliures, a les quals calia afegir les lògiques despeses d'atorgament. L'adjudicatari havia de pagar la quantitat ofertada en moneda d'or o de plata i portar-la a les oficines del Vallès, radica-des a Granollers. Ell es quedaria amb el gra i el vi, el qual podia acabar venent a l'exèrcit d'ocupació La relació de masies intervingudes és la següent:²¹

- Can Batlle, d'Antoni de Càncer, masover Pere Joan Serra.
- Can Bonadona, de Ferran Cotoner, masover Isidre Creus.
- Can Cabanyes, sembla que era d'Onofre Pi, paraire de Barcelona. La masovera era Caterina Escayola.
- Can Cabassa, de Ramon Riera, candeler de cera de Barcelona. El masover era Joan Sangés.
- Can Càncer, d'Eulàlia Figueres, vídua. El masover era Josep Picanyol.
- Can Colomer (la Guinardera), de Joan Pau Castanyer. La masovera era Maria Canyameres.
- Can Cuiàs, masover Jacint Sunyer.
- Can Ferran, de Ferran Cotoner, masover Pere Canyameres.
- Can Graells, de Ferran Cotoner, masover Jaume Castellví.
- Can Güell, de Joan Solà, masover Magí Ametller.
- Can Magarola, masovera Marianna Farrés.
- Can Mora, masover Gabriel Costa.
- Can Morató, masover Josep Fàbregues.
- Can Pi de Sant Llorenç, era d'Onofre Pi, paraire de Barcelona. El masover era Maurici Serra.
- Can Santjoan, masover Miquel Buscallà.
- La Bastida, masover Pau Oller.

La llista no proporciona el nom dels propietaris rebels, llevat de Ferran Cotoner, alguns dels quals s'hi han incorporat perquè es coneixen per altres fonts. Els masovers esdevenen els responsables de lliurar a l'arrendatari de la hisenda reial les parts que corresponien a l'amo. També es mencionen alguns parcners i les quantitats de gra o de vi que han d'aportar per igual motiu. Semblantment restaven segrestades les parts d'institucions religioses rebels a Felip V. Pau Serra Bogunyà, pagès i batlle del monestir, havia de lliurar *aquelles 3 quarteres de mestall* que per raó de delme pagava a la catedral de Barcelona. També Miquel Lafarga havia d'aportar una càrrega i un barraló de vi, que pertanyia al monestir de Santes Creus. El llistat de la Intendència ens permet veure la penetració que havien tingut els inversors barcelonins al terme o com alguns naturals del terme havien acabat vivint a la capital i actuaven com a rendistes.

Els problemes amb les finques segrestades ja estan documentats el 1715. Miquel Buscallà, masover de San Santjoan, protesta de la quota íntegra assignada pels talladors de la vila, ja que entén que només ha de pagar per la seva part, ja que part de la propietat que ara es quedava el rei, o en nom seu la hisenda reial, evidentment estava lliure de tributs. A aquesta protesta se sumaren Isidre Magrans i Jaume Castellví, que no foren atesos pels citats talladors i elevaren la súplica a l'intendent Patiño.²² Cal suposar que aquest tipus d'incident degué donar-se a moltes

altres poblacions que presentaven casos semblants. La Intendència tramet una resposta signada pel mateix Patiño en la qual es mana que només els siguin imputades dues terceres parts de la quota íntegra, ja que l'altra part, com molt bé argumenten, no tributa per pertànyer al rei. La realitat, però, és que els terços de finques que no tributen no són descomptats del global assignat al terme, de manera que el resultat serà que tothom acabarà pagant un xic més.

La pressió fiscal imposada per Felip V encara vingué a complicar més les coses. Les famoses *quinzenades*²³ cobrades directament per l'exèrcit, amb una presència armada clarament coercitiva, es pagaven com es podia i alguns hagueren d'esmerçar tots els estalvis per poder complir. Molts restaren pràcticament arruïnats. A principis del 1715 començaren les protestes per alguns repartiments de talles. El primer a fer-ho va ser el masover de la Torre Negra. El propietari de la Torre era el marquès de Rupit, el màxim títol nobiliari català resident a la ciutat de Barcelona i filipista notori que, el 1705, havia vist assaltada la seva casa per la turba, fins al punt que la seva persona va haver de ser protegida per les tropes angleses, per ordre expressa de lord Peterborough. No cal dir que el marquès fou un dels primers exiliats que acompanyà el virrei Velasco en la seva marxa. Per tant, després de l'11 de setembre de 1714 pertanyia al més selecte de la nova elit que governava el país i poc després seria nomenat regidor degà de la ciutat de Barcelona, amb les mateixes funcions i prerrogatives que un alcalde. El seu masover, Antoni Serra, al·legava que ell estava subjecte a la jurisdicció del marquès, no pas a la del monestir, ja que es trobava dins la Quadra de Vilanova. Tanmateix, els jurats contestaren que sobre això ja existia una sentència de la Reial Audiència per la qual es donava l'autoritat màxima de tot el terme al paborde major.

Les disputes entre els jurats, en tant que recaptadors forçats de les quantitats imposades pel rei Felip V, i el marquès de Rupit, com un dels grans propietaris del terme, foren continuades. El 1718 la vila delegà la reclamació al jurat Pere Marcet, mentre que el marquès nomenava com a procurador seu Francesc Teixidor, burgès honorat de Perpinyà.²⁴ El 13 de febrer li reclamaven 37 lliures d'endarreriments del 1715. Però el masover Antoni Serra protestava i deia que no podia ser tan crescuda la talla i que, d'altra banda, la Universitat encara estava en deute amb el marquès, pels diners que aquest els havia deixat.²⁵ Una cosa, doncs, hauria d'anar per l'altra. El cert, però, és que els jurats tenien més por de les represàlies de l'exèrcit que de l'ira del senyor marquès, de manera que finalment Antoni Serra deia:

Lo paga sols per evitar lo rigor de la deguda execució que injustament y sens jurisdicció han executada.

Queda clar, doncs, que els jurats preferien mantenir com a creditor descontent el marquès que ser morosos de la hisenda reial.

Els *serveis al rei* assignaven una quantitat global a cada municipi i els talladors s'encarregaven de repartir-la entre els veïns. Ultra els donatius ordinaris, existien despeses extraordinàries derivades del moviment de tropes, a les quals calia ajudar amb els anomenats *bagatges* o prestació de tragi amb els animals de tir dels pagesos. Això ocasionarà alguna disputa amb els propietaris forans i absentistes. Andreu Trullés, ciutadà de Barcelona i propietari de la Torre de la Llebra, on ara residia de manera més o menys continuada, es negà a efectuar el servei de bagatges o pagar la compensació equivalent, amb l'argument que com a ciutadà barceloní que era no hi estava obligat. Els jurats li respongueren que era possible que no ho estigués la seva persona, però sí el mas que posseïa i procediren a l'embargament de dues calderes d'aram, una mitjana i l'altra petita, així com d'una olla de ferro.²⁶ Si les volia recuperar, no sols havia de pagar el que li pertocava, sinó també una multa de tres lliures i les despeses de l'acte. Trullés al·legà al seu favor que la Reial Hisenda encara li devia els *asientos de grano* del 1690 i 1692, però els jurats contestaren que ells no hi tenien res a veure i havien de complir amb llur obligació. Tres dies més tard, el batlle i el nunci procedeixen a un segon embargament a la mateixa casa. Ara s'emporten la roba d'un llit: el matalàs de llana, dos llençols de lli i dues flassades, una verda i l'altra llistada.²⁷ Té deu dies per pagar si no vol que tot plegat acabi a l'encant públic.

Trullés, mercader i ciutadà de Barcelona, forma part dels catalans que han guanyat la guerra gràcies a la seva ubicació en el bàndol filipista. Així, el 1716 presumeix d'haver estat nomenat comissari per a la formació del cadastre al Vallès i, en conseqüència, es considera exempt del pagament de les *quinzenades*. També creu que està lliure d'allotjament de tropes (els soldats han incomodat la seva muller en el primer efectuat i que no ha pogut evitar) i protesta davant els jurats. Però aquests li contesten que una cosa són els privilegis personals i una altra les obligacions del mas que ha comprat. Trullés eleva una queixa a l'intendent Patiño, el qual envia una nota al Comú de Sant Cugat manant que no sigui molest quant als allotjaments, pagant, això sí, quantitats compensatòries que pertocuin a la casa, cosa que fa.²⁸ Pel que toca a les *quinzenades*, el mas hi ha de contribuir com tots els altres. Els jurats accepten suspendre el procés de consrenyiment, però mantenen la reclamació del deute.

Els deutes de la vila amb la Reial Hisenda no eren cosa de broma. El 14 d'abril de 1717 es va presentar a la vila Pedro Mosi, sergent major del regiment de Parma, disposat a cobrar com fos els endarreriments del donatiu al rei dels anys 1713 i 1714. Tot plegat sumava la quantitat de 5.700 rals de plata (el ral valia dos sous, per tant, el deute era de 570 lliures). Com que l'intendent era conscient de la penúria financera del país, l'havia autoritzat a cobrar la meitat en gra i l'altra meitat en vi, o que altrament comencés a hipotecar els béns dels singulars de la vila. Això obrí una delicada negociació en la qual participaren el batlle per part del monestir i els tres jurats de la vila. Finalment acordaren que el primer termini de gra es pagaria el mes de juliol, després d'efectuar la batuda, i el segon, de vi, l'octubre. Mentre, però, el sergent romandria a la vila, vivint a l'hostal a compte del Comú. Més despeses encara.

Tampoc el monestir es va escapar de la rapacitat financera del rei. El 16 de gener de 1716 es reunia el capítol per atendre la reclamació feta per l'excel·lentíssim Sr. José Patiño, cavaller d'Alcántara, membre del Reial Consell i, sobretot, intendent general de Catalunya, el qual els recordava que encara devien els darrers terminis del donatiu voluntari al rei, que el braç eclesiàstic havia aprovat en les Corts del 1701-02. El seu pagament havia estat interromput pels anys de govern de l'arxiduc Carles i ara els és recordat. Així que, seguint el costum, els monjos amb ofici es repartiren la quantitat d'acord amb les quotes que tenien assignades. També nomenen procurador fra D. Francesc Rius, monjo dispenser major, perquè s'ocupi de fer la recaptació i pagament.

EL NOU IMPOST DEL CADASTRE

Una de les grans novetats de la Nova Planta és que deixen d'existir els anomenats *donatius voluntaris al rei*, que són substituïts per un impost regular de caràcter anual i previsible, el *reial cadastre*. El nou sistema es basa a atribuir un valor a tots els béns immobles i gravar-los amb un tribut del 10% sobre els fruits i també sobre totes les rendes no derivades d'activitats professionals, que bàsicament eren les de caràcter hipotecari. A tal efecte, les terres foren dividides en 32 categories en funció de la seva capacitat de produir riquesa, tenint en compte paràmetres com si era regadiu o secà, la fertilitat, el clima, etc., de manera que els gravàmens imposats oscil·laven entre 37 rals per unitat de superfície homologada en el cas de les més riques i només mig diner per les més pobres. També es va imposar un cadastre personal que gravava els salaris amb un 8%. Així, es considerà que el valor del jornal mitjà era de 3 rals

diaris i el nombre anual de dies treballats de 100 per als camperols i de 180 per a menestrals o artesans radicats a viles o ciutats.

Els encarregats de cobrar el nou impost del cadastre són altra volta els jurats de la vila. Curiosament les primeres dificultats vingueren del ja esmentat Andreu Trullés, comissari del cadastre per al Vallès, qui, per raó de càrrec, es considerava exempt de tributar. Cansats de raons, el dia 2 de desembre de 1716 es presentaren un jurat i el sotsbatlle a casa seva, la Torre de la Llebra, amb intenció de cobrar les 81 lliures que devia. Segons Trullés, el passat mes de gener, en nomenar-lo comissari, Patiño també li concedí el privilegi de no haver de pagar-lo i diu que només ho farà si li ho mana expressament l'intendent. Davant la seva fermesa i del dubte raonable, els cobradors optaren per marxar. Hi tornen el dia 7, potser pensant que, en absència del marit, la dona cedirà més fàcilment. No és així, sinó que es reitera a reclamar l'ordre de pagament. Aquesta vegada, però, procedeixen a un embargament: set forquilles i dues culleres de plata, un total de disset llençols de bri i de lli, altres dos matalassos i dues flassades més, especificant que una d'elles estava foradada. La realitat és que Trullés no va presentar el document d'exempció i, en vigílies de Nadal, el dia 23 procedeixen a una primera subhasta dels mencionats objectes. Amb els sobrants es procedí a una segona el dia 27. El resultat fou francament pobre, ja que únicament es recolliren 48 lliures i 3 sous, de les quals s'havien de restar les despeses del procediment.²⁹ Escassament, doncs, cobriren la meitat del deute.

El mateix mes de desembre el notari de Sant Cugat és requerit a Rubí per un altre cas d'exempció. Es tractava d'un llegat en forma de *causa pia* que havia efectuat el ciutadà barceloní Miquel Pasqual. Com que els citats béns immobles havien estat donats a l'Església, eren francs de tributació.³⁰ També aquí calgué una directriu de Patiño especificant que només tributava la part dels masovers. Semblantment se'ls alliberava dels allotjaments de tropes, les quals, segons constava en la protesta, havien extorquit els masovers de la casa. La norma seria d'aplicació general.

Les continuades exaccions a particulars per les contribucions de guerra, servei al rei i tantes altres s'afegeixen a les obligacions de censals fets en moments de bonança, ben sovint pensant en la celebració perpètua de misses per la salvació de les ànimes dels difunts familiars. La suma de tributs i pensions va fer que alguna família arribés a una situació de ruïna total. El 9 d'agost de 1717, Josep i Pau Figueres, pare i fill, declaren tenir set censals a favor de l'administració de misses i aniversaris del monestir,

que pugen a la quantitat de 1.223 lliures, i tenien encara altres deutes amb particulars, de manera que:

Per pagar en temps tan calamitosos, no troben millor modo y manera que vendre el mas y les pessas de terra avall descrites.

Es tractava del mas Montagut, amb la casa deruïda i deshabitada i una extensió de terra de 70 quarteres de sembradura. Estava situat al costat del camí reial a Martorell i les peces de terra soltes eren a Vallseca. La compradora serà la vídua Maria Mates.³¹ Més enllà de l'anècdota familiar concreta, la notícia té un particular interès, ja que la finca popularment passarà a anomenar-se el Turó de Can Mates i es perdrà el topònim medieval de Puig de Rimila i el de mas Montagut. A inicis del segle XXI, quan es construeixi una nova barriada residencial, el polígon acabarà adoptant el nom de Turó de Can Mates, malgrat que aquella finca només fos una part d'aquest. Així doncs, el document ens permet conèixer el moment a partir del qual passa a mans dels Mates i el paratge canvia de nom. Tanmateix, les penúries dels Figueres no acaben aquí i, quatre dies després de la venda a la vídua Mates, continuen necessitant diners en efectiu que assoleixen amb la creació d'un censal de 400 lliures, el comprador del qual és el Rvnt. Baldiri Mates, el germà prevere i rector de Santa Creu d'Olorda. Amb els diners rebuts poden pagar les 59 lliures, 7 sous i 9 diners que devien als jurats de la vila, per endarreriments de talles i cadastre.³²

Aquest exemple d'endeutament per culpa de la nova fiscalitat no és pas únic ni molt menys. Ramon Ganduixer, pagès de Sarrià amb terres a Sant Cugat, ha de talar 25 arbres bons i vendre'n la fusta per poder pagar les 30 lliures que té d'endarreriments.³³ Els tutors dels pubills Cortès (de Can Cortès, al Collserola) devien la gens menyspreable quantitat de 290 lliures i 2 sous, corresponents a dues talles no pagades de *quinzenades* del 1713, altres vuit talles del 1714, dotze del 1715 i quatre del 1716. A elles cal sumar-hi les nou lliures de despeses de constreyniment. Ho liquiden el 23 de desembre de 1717.³⁴ Jeroni Flor, ciutadà de Barcelona que havia comprat el mas que encara porta el seu nom, devia 40 lliures per endarreriments del 1713, 1714 i 1716.³⁵ Josep Fatjó Llobateres opta per lliurar una peça de terra d'una quartera i mitja a fi de liquidar el deute amb els jurats de la vila,³⁶ els quals cal suposar que la traïrien a encant públic. Devia 55 lliures del cadastre del 1717 i 1718. També Jaume Bell del mas Sanctus es veu obligat a vendre un tros de terra de sis quarteres a la Cascabella, prop de la riera de Sant Cugat, per poder pagar els endarreriments del cadastre.³⁷ El comprador va ser el magnífic senyor Jeroni Cellarés, ciutadà de Barcelona i hereu del citat Jeroni Flor.

Tres anys més tard, el 1721, Jaume Bell arrendarà una altra peça de terra de 4,5 quarteres, situada al Pla del Vinyet, amb igual finalitat i termini de cinc anys.³⁸ Josep Casanoves, del molí dels Bessons, ven un censal de 80 lliures per poder pagar deu talles endarrerides, el cadastre i *poder socórrer* la seva família.³⁹ El comprador era Pere Canyameres, masover de la casa de Ferran Cotoner, avui coneguda com Can Canyameres.

No hem de pensar, però, que les *quinzenades* i el nou impost del cadastre van sumir tota la pagesia del terme en la misèria. Hi havia benestants que continuaren essent-ho a desgrat dels pagaments i encara trobaven oportunitats de negoci. El citat Josep Fatjó Llobateres, que el 8 de febrer de 1717 donava una terra en pagament del cadastre al·legant manca de diners, deu dies més tard, el 18 de febrer, era capaç de prestar 65 lliures en efectiu a Antoni Serra, el masover de la Torre Negra, al qual exigí com a garantia un camp de dues quarteres.⁴⁰ Qui arrenda la peça de terra del Pla del Vinyet a Jaume Bell és el batlle del monestir. També ja hem vist com la família Mates tenia prou potència econòmica per efectuar compres i deixar diners a crèdit, amb garantia hipotecària, això sí. Els anys que seguiren, podem observar com hi ha altres personatges de la vila capaços de deixar quantitats més o menys importants al Comú de la vila a fi que els nous regidors puguin complir els terminis que els imposa Hisenda. Préstecs a molt curt termini que tenen a veure amb la liquiditat d'un moment i que són retornats així que s'han acabat de cobrar els impostos. En algunes ocasions són els jurats qui avancen els diners aportant-los del propi peculí i recuperant-los més endavant. El 1716, per exemple, hi posaren 17 lliures i 3 sous que no recobraren fins dos anys més tard.⁴¹ També els jurats del 1717 al 1720, en acabar el seu mandat, passen comptes de les quantitats bestretes per cada un d'ells i el saldo a favor seu els és pagat pel nou ajuntament, fent absolució de qualsevol deute i declarant-se satisfets.⁴²

El Comú, en aparença, inicia operacions de refinançament del deute. El 1718, per exemple, liquida i llueix un censal de 600 lliures que tenia amb el rector d'Olorda, però ho fa venent-ne un altre d'igual valor al monestir.⁴³ Com que el for era el mateix en un i altre cas, ja que venia marcat per llei, cal pensar que el monestir els oferiria algun avantatge que justificava el canvi de creditor. L'operació, però, presenta alguns dubtes. També podria haver succeït que el citat rector hagués necessitat efectiu per alguna causa i la manera més fàcil d'obtenir-lo fos endossant el citat censal a favor del monestir, de manera que el Comú no tingués directament a veure amb el canvi.

A partir del 1721, com s'ha explicat, entren en funcionament els nous ajuntaments formats per cinc regidors, els quals continuen essent els responsables del cobrament del cadastre del terme i de la seva liquidació a la Reial Hisenda. Tanmateix, també s'ha apuntat que circumstancialment podien existir problemes a l'hora de pagar les quantitats degudes en els terminis previstos i que en aquests casos no hi havia altra solució que recórrer al préstec puntual i sempre a curt termini. Així, el dia 2 de juliol, tenen necessitat de 300 lliures que demanen a Antoni Farreres, sastre de la vila, el qual els en deixa graciosament sense interès amb la promesa que li retornaran en 15 dies.⁴⁴ És important destacar el fet que un menestral disposés d'aquesta quantitat en efectiu i que la deixés *graciosament*, amb un simple document notarial sense cap garantia hipotecària. L'any següent es tornen a trobar en una situació semblant. En aquesta ocasió la quantitat prestada era de 180 lliures facilitades per Pau Torrents, pagès de la vila, amb el compromís de tornar-les abans d'un mes.⁴⁵ Pel que fa a la segona liquidació del 1722, el 15 de novembre tornen a demanar 250 lliures a Antoni Farreres, però li allarguen el termini de retorn fins al dia de Nadal, senyal evident que els deuria costar cobrar els endarreriments.⁴⁶ Per tant, malgrat que les exaccions fiscals imposades des del 1713, durant el setge de Barcelona, podien haver empès algunes famílies vers nivells de franca pobresa, continuen existint algunes altres que conserven un raconet d'estalvi per fer front al que es pogués esdevenir o en previsió del pagament de dots de filles.

Únicament unes notes sobre el sastre Farreres, que tan benvolent es mostrà amb els regidors, sobretot tenint en compte que l'any 1713, per un préstec sis vegades més baix, s'havia exigut una garantia hipotecària. No es pot descartar que malgrat l'expressió *graciosament* que implica inexistència d'interès, aquest estigués incorporat a la quantitat teòricament prestada, les 300 lliures, és a dir que l'efectiu deixat fos una xifra inferior.

Sobta que essent un simple menestral disposés de tan elevades quantitats en efectiu. Una ullada al seu arxiu familiar permet veure com, a més de l'ofici de l'agulla, exercia de *negociant*, comprant i venent almenys des del 1703. Una llibreta seva de comptes informa que durant els setges de Barcelona del 1705 i el 1706 traficava amb petites quantitats de gra, oli i vi venudes a crèdit a particulars *detinguts pel siti* i consolidava parts dels guanys obtinguts en la compra de terres. El 1704 adquireix tres quarteres de terra a la plana de Can Revella pel preu de 90 lliures. Li ven Cebrià Cussó, que volia quitar un censal que pagava pensió anual a la confraria dels sabaters de Barcelona. El 1713 compra una altra de vuit quar-

teres a la Font de l'Estany, tret a subhasta pública pels marmessors de Magí Ametller. El preu era de 210 lliures, de les quals paga 100 i fa un censal per la resta. Un rebut de cadastre del 1720 informa que també tenia una vinya a Canals. Malgrat estar disposat a ajudar financerament el nou ajuntament, ell mai en formarà part. Morí el 1725. L'explicació d'aquesta acumulació de capital possiblement es trobi en el fet que tenia quatre filles a les quals calia dotar, si volia que es casessin i, per tant, es passà la vida estalviant pensant en elles. Els diners que presta, doncs, procedien d'aquest fons amb finalitats dotals i per això mateix costa entendre que els deixés *graciosament*.

En el seu testament deixà 200 lliures a cada una de les seves dues filles del primer matrimoni, més una ajuda suplementària de 40 lliures per al casament. A les dues filles del segon matrimoni els llegà 100 lliures més les caixes nupcials amb els vestits corresponents. També mana que sigui pagat el deute de 100 lliures que li havia deixat el seu cunyat. Per tant, els citats llegats pugen a 780 lliures, un petit capital sense comptar que deixa al fill hereu. L'inventari dels seus béns, però, mostra una casa i un parament molt modest, que indicarien un règim de vida força auster, que seria el que li havia permès estalviar més pensant en les filles que en ell mateix.

En síntesi: el nou sistema d'ajuntament derivat de la Nova Planta va resultar d'accés més restrictiu, a desgrat que a Sant Cugat es va conservar la tradició dels anys de purga que impedièn la continuïtat en el càrrec. El fet d'haver participat en el govern els anys de l'arxiduc Carles no foren cap obstacle per continuar-ho fent amb Felip V. En segon lloc, els intents d'afeblir el jou feudal del monestir fracassaren tant en el camp civil, com en l'eclesiàstic. La Reial Cèdula del 1741 ho deixa molt clar: «*no se inove*», i el senyoriu monàstic es mantindrà fins a la seva dissolució per les Corts de Cadis. No hi haurà batlle reial de la justícia criminal i la parròquia continuarà essent privativa. Les tributacions extraordinàries de guerra també afectaren el conjunt de la població, la qual se'n sortí com pogué, amb més o menys ròssecs destacats. L'únic petit triomf fou assolir que alguns treballadors del monestir també contribuïssin al pagament del cadastre. Els il·lustres i reverents senyors monjos, però, en continuaren exempts.

NOTES

1. Forma eufemística de dir que calia que els quatre avis fossin nobles.
2. No cal dir que el rei el va recompensar, però amb títols que no va poder exercir.
3. AHPSP0: 09Q2. Llibre de batllia del 1636 al 1673.
4. AHPSP0: 09Q2. Llibre de batllia del 1636 al 1673, pàg. 34. La xaia beca era una llarga tira de teixit de llana (xaia, de xai) que passava per sobre el pit i els dos extrems queien per l'esquena, per sobre les espatlles. També la usaven els consellers de Barcelona i va ser suprimida per Felip V.
5. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 142 i 153.
6. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148 a 153.
7. RENOM, Mercè (2009): *Conflictes socials i revolució. Sabadell, 1718-1823* Vic. Eumo Editorial.
8. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, 152 i 153.
9. Aquesta antiga masia de la parròquia de Campanyà, terme del Castell d'Octavià, passà al municipi de Rubí en el canvi de límits entre ambdós termes, el 1856.
10. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, fol 123.
11. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 36.
12. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 53. Ambdós censals només es porten set dies de diferència i entre els dos sumen altra volta les 1.200 lliures, quantitat igual a la que havien demanat l'any anterior per poder satisfer el donatiu «voluntari» al rei.
13. Usualment el pa de munició que es donava als soldats era d'una barreja de blat i sègol.
14. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145. Es tracta d'una declaració jurada per poder presentar la reclamació del deute. No sabem si el van cobrar.
15. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 145.
16. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 234.
17. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 248-9.
18. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 191.
19. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 145, II fol 248-9. Les tres operacions s'efectuaren el mateix dia, el 12 de setembre de 1706.
20. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 151, fol 122.
21. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 151.
22. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153. Fulls solts intercalats.
23. Les *quinzenades* van ser un impost extraordinari recaptat per l'exèrcit filipista d'ocupació i destinat al seu finançament. El nom es deu al fet que es recaptava cada quinze dies.
24. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, fol 65.
25. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, II fol 79.
26. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 150, fol 54.
27. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 150, fol s/n.
28. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, III full solt intercalat.
29. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, fol 123.
30. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, full solt intercalat.
31. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, III fol 80.
32. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, III fol 85.
33. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, III fol 100.
34. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, II fol 69.
35. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, fol.
36. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153, II fol 123.
37. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, full solt intercalat.
38. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 152, full solt intercalat.
39. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, III fol 117.
40. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 148, full solt intercalat.
41. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153.
42. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 152, 19 de maig de 1721.
43. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 153.
44. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 152, 2 de juliol de 1721.
45. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 152, 5 de juliol de 1722.
46. ACA. Notarials de Sant Cugat del Vallès. Vol. 152, 15 de novembre de 1722.